

03 Guktie sjædta 04 Mij lea akte politihkeles krirrie? 06 Nominasjovne 07 Ohtsedamme: noerh 08 Staatefaamoeh
09 Åerieh tsevsiehtæmman 10 Maassemeedija 12 Jens Facebookesne 14 Mïelemøølegh 16 Veeljemeøørnege 17 Jielede Stoorredigkesne
18 Saemiedigkie 19 Klaasseveeljeme. Naemhtie datne tjaatseseth 20 Kroessebaakoe. Stoorredigkien darjomh

LEAROHKEPLAERIE
STOERREDIGKIE-
VEELJEME 2009
JAARHESKUVLE

LEAROHKEPLAERIE STOERREDIGKIE- VEELJEME 2009 JAARHKESKUVLE

Aalkoe

Mãantan skïereden 14. bijjien lea stoerredigkie-jih saemiedigkieveeljeme. Jijnh tjïeltine dah veeljemegãetieh aaj gaahpode aelegen, skïereden 13. bijjien. Mejtie datne leah aktede dejstie mij edtja tjaatsestimieleahpam veeljemegeegken sijse biejedh dan ellen voestes aejkien?

Maahta geerve årrodh krirriem veeljedh. Muvhtine datne siemes naan åssjalommi bijre, bene ov-geahpan jeatjabinie. Datne gujht daamtaj veeljh dan krærran tjaatsestidh mejnie jeanatjommes siemes. Gosse datne leah meatan veeljemisnie, dov akte sjïere nuepie meatan årrodh moenedh guktie Nørje edtja jïjtjemse evtiedidh dejnie minngebe njieljie jaepine. Dïhte åssjaldahke daejnie veeljemegærjetjinie lea bievnesh vedtedh dan nørjen demokratijen bijre, jih dov nuepieh sjyøhtehke aamhtesinie tsevtsiehtidh.

Vuartesjh veelelaakan plaerine jih jeatjah meedijinie veeljemeræjhtosne!

Buerie veeljeme!



03 Guktie sjædta 04 Mij lea akte politihkeles krirrie? 06 Nominasjovne 07 Ohtsedamme: noerh 08 Staatefaamoeh
09 Åerieh tsevtsiehtæmman 10 Maassemeedija 12 Jens Facebookesne 14 Mïelemøølegh 16 Veeljemeøørnege 17 Jielede Stoerredigkesne
18 Saemiedigkie 19 Klaasseveeljeme. Naemhtie datne tjaatsest 20 Kroessebaakoe. Stoerredigkien darjomh

Guktie sjædta?

Stoerredigkieveeljemem mænngan 2005 Nøørje dam voestes jienebelåhkoereerenasse åadtjoeji – akte reerenasse jienebelåhkojne Stoerredigkesne - mænngan 1985. Barkoekrirrie, goh aarebi ij gæssie lij meatan orreme naan reerenasselaavenjostosne, veelji reerenasse øørnedh ektine Sosialisteles Gårroehkrirrine jih Gaskoekrirrine.

Juktie akte jienebelåhkoereerenasse dåarjelimmiem åtna vielie enn aktem lehkiem dejstie stoerredigkietjirkijjstie, maahta – jis reerenassekrirrieh eah ovgeahpan sjjðth – amma darjodh maam jijtje sæjhta; gaajhkh aamhtesh mejtie raereste jååhkesjimmiem åadtjoej Stoerredigkesne. Akte jienebelåhkoereerenasse tjuaara badth læjhkan krøøhkestidh maam dah jeatjah krirrieh vienhtieh.

STOERREDIGKIE TSEVTSIEHTIMMIEFAAMOEM ÅTNA

Einar Gerhardsen, mij lij Barkoekrirrien jienebelåhkoereerenassi åvtehke gellie jaepieh, naemhtie tjeeli gærjesne *I medgang og motgang. Erindringer 1955-65* (Tiden Norsk Forlag 1972):

«Som regel vil Stortinget, både av politiske og praktiske grunner, i store trekk følge regjeringens opplegg. Dette betyr ikke at Stortinget har liten reell innflytelse. De som tror det, tar feil. Enhver regjering vil allerede under arbeidet med de forskjellige sakene måtte tenke på Stortinget og dets holdning.» Ij Leah læjhkan naan juerie Stoerredigkie faagkan stuerebe faamoem åtna gosse reerenasse lea unnebelåhkosne.

Daan biejjien ij guhte daejrieh mejtie mijjeh åadtjoe aktem jienebejallh unnebelåhkoereerenasse veeljemem mænngan skiereden 14. b. Dihte lea jearohks gieh Stoerredægkan veeljesuvvieh, jih mejtie dah krirrieh buektiehtieh laavenjostedh dej joekehts reerenassealternativijvi bijre.

Vihkeles veeljeme

Såemies jeahta dah politihkeles krirrieh Nøørjesne leah dan plearoh guktie Nøørje sæjhta "jærhkedh goh aarebi", mahte saahnt gie stuvrie. Gosse vierteste jijnjh jeatjah laantigujmie dellie reaktioe jiehtedh nøørjen krirrieh leah naa plearoh, bene gååvnesne aaj joekoen joekehts vuajnoeh jijnjh vihkeles aamhtesi bijre. Dan sjiekenisnie akte stoerredigkieveeljeme sæjhta vihkeles årrodh Nøørjen bætije biejjide.

Gosse mijjeh faahkebe skiereden 15 b., gosse dah veeljih leah sijen mielh jeahteme, daejrebe gieh veeljemem "vitnin" jih "teehpin". Mejtie daejrebe aaj gie reerenassefaamoem åådtje, bene ij leah seekere – daamtaj dah reerenasserååresjimmiem gellie biejjeh vaesieh.

BARKOEH:

1. Meedijinie soptseste daamtaj ovmessie reerenassealternativijvi bijre. Mah alternativijh daelie neebnie? Digkedh mij krirride/mah krirrieh dijjehtie vienhtede sæjhta/sijhtieh reerenasse øørnedh veeljemem mænngan.
2. Sijhtede aktem jienebejallh unnebelåhkoereerenasse veeljemem mænngan? Digkedh aevhkieht jih heaptoeh gååbpagidie reerenassesåarhtide.
3. Lohkh åvtehtetjaalegem aktene plaeresne dan minngemes våhkoen veeljemem åvtelen. Plaerie pryøvoe veeljemem illedahkem mievriestidh ?

GIE
STAATENMINISTERE
NØØRJSNE
SJÆDTA?

Mij lea akte politihkeles krirrie?

Gosse mijjeh veeljemisnie tjaatsestibie, biejebe nommem akten politihkeles krærran tjaatsestimmiegeegken sijse. Daan biejjien tjihtje krirrie meatan Stoerredigkesne.

Akte politihkeles krirrie lea akte sâarhts siebrie almetjigumie mah mielh utnieh guktie siebriedahke byøroe jijtjemse evtiedidh.

KRIRRIEPROGRAMMH

Gosse mijjeh tjaatsestibie dellie dah krirrie læstoeh dah mah biejesuvvieh tjaatsestimmiegeegki sijse. Sijjen krirrieprogrammeh dah krirrie ussjedamme jñ mielem utnieh ovmessie politihkeles gyhtjelassi bijre, jñ krirrie ássjalommesh leah aaj joekoen áahpanamme meediji tjirrh. Naemhtie dah krirrie ávtese buakteme altese ássjalommesidie jñ nuepiem vadteme veeljijidie maam-akt dej aamhtesi bijre ussjedidh.

Veeljemen mænngan dellie dah politikherh dejstie ovmessie krirrieste sjæsjalimmieh vaeltieh veeljiji ávteste – dah edtjeh veeljiji

iedtjeh vuesiehtidh. Dah tjirkijh Stoerredigkesne leah meatan krirriedâehkine, gusnie dah lihtsegh digkiedieh jñ ussjedieh maam-akt sjyøhteke politihkeles gyhtjelassi bijre.

« SKUVLH DEMOKRATIJESNE »

Maahta aaj dejtie krirride våånedidh goh "skuvlh demokratijesne". Almetjeh mah politihkeles iedtjeh utnieh nuepiem áadtjoeh dáåjrehtimmie skååffedh politihkeles barkojne krirrie tjirrh, jñ dah krirrie leah aaj meatan iedtjem skaepiedidh politihken bijre siejhme veeljiji luvnie.

Daah tjihtje krirrie leah daan biejjien meatan Stoerredigkesne: Barkoekrirrie, Fremskritts-krirrie, Áelkies, Kristeles Áålmegekrirrie, Gaskoekrirrie, Sosialisteles Gårroehkrirrie jñ Gårroeh

MAAM KRIRRIEH VÏENHTIEH?

Avis i Skolen/Plaerie Skuvlesne lea bøøredamme dejtie tjihtje krirride mah daan biejjien leah meatan Stoerredigkesne aktem áenehks áehpiedehtemem jñstijstie darjodh. Dah krirrie luhpiem áádtjeme tjaeledh maam sjíhtieh. Mijjeh voerkelibie dah áehpiedehtemh tjaalasovvin ávtelen dah krirrie altese jaepietjáanghkojde tjirrehtamme gjiren 2009.

Barkoekrirrie

Ávtehe: Jens Stoltenberg
<http://www.dna.no>



Hijven Nøørjesne veasodh. Mijjen vuekie skaepiedidh, juekedh jñ veasodh dorje guktie jeanatjomesnie mijjine hijven.

Bene mijjen uvte jñnjh barkoeh. Dihte gaskenasjovnale øøkonomeles vaahra dorje guktie jienebh tjuerieh barkoste eejehtidh jallh barkoem dessieh. Skiemtjegætieh jñ voeresehokse tjuerieh buerebe sjítedh. Dah learohkh tjuerieh vielie maahtoem skuvlesne áádtjodh.

Dah dáeriesmoerh mah veartenen øøkonomie mijjem dáárehtieh leah eajnhaj gaavhtan sjítedh jñ dan ávteste dihte politikheles stuvreme gáávnese. Bene dah dáeriesmoerh tjøerebe loetedidh ektievoetine jñ joekedimmine. Ij privatiseredh, ij skaehiem geahpoedidh dejtie mah nuekies utnieh aarebistie, ij barkijj reaktah máakoedidh jallh almetji øøkonomijem daajesidh. Ibie edtjeh mijjen jearsoesvoetine saah guktie darjodh.

Garre ektievoeth jñ reakta joekedimie leah dorjeme guktie Nøørjesne hijven veasodh. Dan ávteste maehthe buerebelakaan jeatjabistie dam vaahram gietedidh. Mijjeh sijhtebe orrestidh jñ bueriedidh dam Nøørjen siebriedahkemaallem aaj jaepine ávtese.

Njelijie jaepieh libie barkeme Nøørjem bueriedidh. Mijjeh jñnjem dorjeme. Bene jñnje aajmene.

Mijjeh sijhtebe barkoemamhtahvoeten vøøste gæmhpodh. Mijjeh sijhtebe eadtjohke árrodh jielelem viehkietidh, jñ mijjeh sijhtebe skuvlh jñ geajnoeh bueriedidh. Dah mah barkoem dessieh tjuerieh varke nuepiem áádtjodh barkose vith báetedh.

Mijjeh sijhtebe ektievoeten ávteste barkedh. Mijjeh sijhtebe vielie maahtoem skuvline utnedh. Jis skiemtjine sjítdh, edtjeh daejredh datne varki sujhtemen áádtjoeh. Mijjeh daarpesjibie jienebh skiemtjegætiesijjeh. Jñ mijjeh tjøerebe kljiman ávteste tjarki gæmhpodh.

Jis edtjebe dam buektiehtidh, daarpesjibie aktem náennes jñ tjelke stuvremem Nøørjesne. Jñ mijjeh vielie ektievoeten daarpesjibie – ij vaenebe. Dellie daarpesjibie dejtie meatan utnedh mah sjíhtieh ektievoeten dáárelidh Nøørjem sagki buerebe darjodh.

Fremskritts-krirrie

Ávtehe: Siv Jensen
<http://www.frp.no>



Fremskritts-krirrie dam sjire almetjen jñtjaraarehkevoetem geehtie. Dejne ussjedibie datne edtjeh áádtjodh moenedh vielie jñtse baalhan bijre, edtjeh áádtjodh skuvlem veeljedh jallh veeljedh gie edtja datnem viehkietidh gosse datne báeries sjítdh.

Unnebe skaehiehtie jñ maaksoeh leah vihkeles Frk'an. Tjuara aktem ektiedimmiem árrodh gaskem maam almetjeh maeksieh, jñ maam dah báástede áádtjoeh goh dienesjeh dehtie bygkelistie. Daan beajjetje lievlies skaehiehtie jñ maaksoeh dov nuepiem gaertjedieh jñtse moenedh maam edtjeh veeljedh.

Frk sæjhata aktem buerebe skuvlem gusnie kvaliteite lea ávtene jñ gusnie maahta jñtje veeljedh. Mijjeh sijhtebe lohkehtæjjaj maahtoem náennoestidh, lohkehtæjjavuarjasjimmie aelkedh, jñ baalte-gieleøøphtimmie edtja áádtjodh jñtje veeljedh. Lissine Frk veanhta edtja vaenebe teorijem jñ vielie haarjanimmie árrodh barkoegøphtimmesne.

Frk sæjhata skiemtjegætieøøkonomijem jñ voeresehoksem náennoestidh guktie voeresh jñ dah mah sujhtemem daarpesjijeh aktem seamma hijven faaleldahkem áádtjoeh saah gusnie dah árröeminie laantesne.

Mijjeh sijhtebe aktem vielie reaktöe justisepolitikhem. Mijjeh sijhtebe dihte faangkegætiejaepie edtja seamma guhkies árrodh goh akte siejhme jaepie, jñ dah mah dáapmem áádtjoeh edtjeh abpe dáapmem faangkegætisesne tjahkasjíd.

Nøørjen joekoen stoerre áljavierhtiem byøroe nuhtjedh eensí skáárvemh darjodh báetije biejjie, ij ajve aaksjah ástedh. Frk veanhta staate byøroe nuhtjedh vielie destie mij buerjen áljaföenteste sjáedta edtja dam infrastrukturvrem áádtjoeh, naemhtie goh jienebh valkesjearsoes jñ byjresvietseles geajnoeh.

Fremskritts-krirrie aktem striengkiesábpöe sijsefeelemepolitikhem kreava gusnie striengkiesábpöe krievemh beaja dejtie mah luhpiem áádtjoeh Nøørjesne árrodh. Tjuara gaertjedidh man gellie sijsefeelijh edtja árrodh, guktie dihte sjiehtedimie buerebe sjáedta.

Áelkies

Ávtehe: Erna Solberg
<http://www.hoyre.no>



Áelkies akte konservatijves krirrie mij barka edtja dej sjire almetji jñtjaraarehkevoetem náennoestidh jñ politikheri jñ áejvieladtbarkijj faamoem vaeniedidh. Áelkies vüepsie lea akte siebriedahke gusnie nuepieh gaajhkesidie gáávnese.

Daan biejjien akte learohke vijhte learohkijstie skuvlem orrije bieieleen liereme eensílaakan lohkedh, tjaeledh jñ rýoknedh. Daate dejtie nuepie gaertjede siebriedahkesne meatan árrodh, øøphtimmie vaeltedh jñ barkedh. Áelkies sæjhata aktem skuvlem utnedh mij maahtoem jñ vihkeles maahtdaajroem dáarjele.

Daan biejjien 750 000 Nøørjen almetjeh 18 jñ 67 jaepie gaskem tjuerieh tjirkemebeetnegh jallh sosjialevehkiem utnedh. Áápsen daamtaj dihte nuepie náakebe sjáedta aktem ræjhkoes jielelem jieleddh. Joekoen jñnjesh dovne maehhtieh jñ sjíhtieh meatan árrodh jis edtjeh tiehkide buerebelakaan sjiehteladta. Áelkies sæjhata aktem orre nuepiem dejtie mah barkoeljieden álkolen gahtjeme.

Gellie private jñ fuelhkie-eekeldh giehteldimmieh Nøørjem náennesábpöe darjoh, jñ dejtie báetije biejjie jielemevüekide náennostieh. Áelkies sæjhata aktem skaehiepolitikhem mij barkojde tjirke, jñ guktie dorje hijven beetnegi gaavhtan ore giehteldimmiejujmie aelkedh.

Dihte skaehiedaltese fer stoerre gosse akte njelijste mij tjirkemebeetnegistie vüøse, sæjhata beetnegh teehpedh jis aalka barkedh. Edtja dienesjíd barkedh, jñ Áelkies sæjhata skaehiem vaeniedidh gaajhkide baalkadâehkide.

Stoltenbergreerenassine dellie jienebh vuertieinie sujhtemem áádtjodh enn aarebi- daan biejjien njealljehts millijovnh almetjeh vuertieinie sujhtemem áádtjodh. Áelkies sæjhata áejvieladtbarkijjide vaeniedidh jñ private átnose vaeltedh edtja vaeniedidh dejtie mah sujhtemem vuertieinie.

Kriminaliteite lissehte dovne stoerrestaarine jñ jñnjh smaave sijjine. Áelkies ij sjíhteh aktem siebriedahkem jááhkesjíd gusnie jearsoesábpöe laaken álkolen árrodh enn jñtsh oxsen álkoelisnie. Áelkies sæjhata vielie polliish utnedh jñ tjelke reaksjovnh dej meadtolassj vüøste.

BARKOEH

1. Vaeltieh aktem biehkem datne bøøremes lyjkhk fiereguhtede krirrieåhpiedehtemijstie. Lohkh dam bæjjese klaassese. Voejhkelh dan mænngan dov "niekedassekrirriem" darjodh våaroemisnie dejstie åhpiedehtemijstie. Ohtsedh aaj aktem nommem dov niekedassekrærran.
2. Gaavnh nommem akten krærran mij veeljemasse båtata dov fylhkesne, bene mij ij leah Stoerredigkesne daan biejjien. Lohkh krirrieprogrammem, jih åhpiedehtieh krirrien politikhkem klaassese.
3. Lohkh dam seamma plaeriem fierhten biejjien dan minngemes våhkoen veeljemen åvtelen. Tjælieh bæjjese gaajhkh krirrieh mah neebesuvviah, jih man daamtaj dah neebesuvviah. Vuesehth statistikhkem klaassese.

Gårroeh

Åvtehe: Lars Sponheim
http://www.venstre.no



Gårroeh lea Nøørjen sosijaleliberale krirrie. Gårroen vuajnoe lea akte sosijale jih liberale maatoesiebriedahke gusnie almetjh åadtjoeht darjodh maam sijhtieh jih nuepiem utnieh altese jijtse geajnoem skaepiedidh dan buerie jieliedasse, jih gusnie mijjieh diedtem vaeltibe sinsætjan jih byjresasse. Gårroeh lea jarngesne biejesovvome nøørjen politikhkesne. Mijjieh gaavnebe dejtie hijven jieledevoetide jijtjæraarehkevoeten jih ektievoeten gaskem, politikhkes stuvremen jih akten gaahpoeh maarkedem gaskem, almetjen jih staaten gaskem jih staeren jih voenen gaskem.

Vihkeses aamhtesh Gårrose.

-Akte skuvle maahose jih seamma nuepieh gaajhkesidie. Gårroeh sæjhta dam byggeskes skuvlem nænnoestidh, joekoen lohkehtæjjam nænnoestidh. Bielelen væjkes lohkehtæjjah dah learohkh eah hijven øøhphehtimmie åadtjoeht.
-Akte skaepiedidh jih orrestimmeles Nøørje. Bættijeh biejjien siebriedahke lea jearohks akte orrestimmeles jieliemistie, jih akte politikhkeste mah orrestæjjide jih grunderidie dæarjele.
-Akte daaj-baaletie byjresenasjovne. Klimajorkestimmieh tjuaara aalverisnie vaeltedh. Mijjieh sijhtebe mijjen maanide jih aahkovidie unmemes seamma hijven nuepieh vedtedh akten tjelke eatnamasse maam mijjieh åtne.
-Vielie dejtie mah dam bøøremes daarpesjeh. Nøørjesne ij leah guhkebem vihkelommes vielie gaajhkesidie vedtedh, bene sjere almetjh viehkietidh mah dam daarpesjeh. Jaavoe barkijidie jeatjah laantjste, jih akten boerehks baataræjjapolitikhese. Gaajhkh siebriedahkh dam kulturrelle jih øøkonomeles skreejrehtimmie daarpesjeh goh sijsefeeleme lea.
-Gårroeh dæarjele aktem eadtjohke jih gellieaaketje kulturrepolitikhkem, jih sæjhta gaskem jeatjebem luhpiehtidh gaahpoeh fijejoekeidimmie, guktie dihte kulturre maahata bårranidh. Ij edtjih daate tjehpieidæjjaj baalhkanuepide øølegidh.
-Gårroen noerekirrie lea Noere Gårroeh. Dah joekoen berkieh klimagyhtjelassigumie, sjiehtedamme øøhphehtimmie skuvlesne, jih gaahpoeh jih reaktie åesiestimmie veartenisnie jih EU'ine.

Kristeles Åålmegekrirrie

Åvtehe: Dagfinn Høybråten
http://www.krf.no



Ideologeeles våarome: kristelesdemokratjie.

Kristelesdemokratjie almetjem jih doh aarvoeh, mejtie eah maehhtieh eepstsh-eereme ryøknedh jallh møøledh, jarngesne beaja. Almetjevuaajnoe lea dihte roehste dejtie golme maadthaarvojde mijjen ideologesne, almetjearvoe, mubpiegieresvoete jih reeremediedte.

Giefesvoete akte aajhtoe almetjearvoen vøøste. Mijjieh sijhtebe giefesvoeten vøøste gæmhpodh dovne Nøørjesne jih dennie jeatjah veartenisnie. Nøørjesne rekasovvedh lea goh Lottosne vitnedh gosse vielie enn akte millijarde almetjh veasoeht unnebe enn akten dollaren åvteste biejjese. KrÅ veanhta Nøørje diedtem åtne jijnjh beetnegh vedtedh viehkiedsudetjese – ij dan åvteste mijjieh dan giemhpes, bene dan åvteste mijjieh vienhtebe gaajhkh almetjh krievemem utnieh dejtie seamma nuepide goh mijjieh.

Klimja. Dihte reeremediedte mijjen åelede veartenem laepedh buerebelaakan enn guktie mijjieh dam dæastoejimh. Jis edtja veartenem bearkadidh, abpe veartene tjuaara latjkadidh Kyoto-latjkoen mietie. KrÅ sæjhta Nøørje edtja viehkietidh guktie dah ræjhkoes laanth sijjen diedtem vaeltieh dejtie klimadæariesmoeride.

Jieledevuekie. Ij maehhtieh gaajhkem ryøknedh mij gæarede ryøknedh. Fierhten jaepien ryøknebe man gellie beetnegh nasjovne dienesje. Jih mijjieh møølebe man hijven politikhkesne gæarede dejnie øøkonomeles statistikhine. Bene ij guhte møølie mejtie mijjieh buerebelaakan åadtjoeht gosse vielie åadtjoeht. Kristeles Åålmegekrirrie sæjhta aktem digkiedimmie jieledevuekie birje, ij ajve jieledehtsiehkien birje.

Skuvlie. KrÅ veanhta vihkeses dovne dutnjen jih siebriedahkse datne viehkem åadtjoeht bætedh gæabph sijhtih, jih gæabph datne bøøremeslaakan sjiehtih. Dan åvteste sijhtebe aktem jijtse øøhphehtimmie guktie åajvoeh raeriestæjjah skuvlesne berkieh.

Gaskoekrirrie

Åvtehe: Liv Signe Navarsete
http://www.senterpartiet.no



Gaskoekrirrie, Gk, jaepien 1920 tseegkesovvi. Gaskoekrirrien aarvoevåarome lea juakeme nijelie åejviebieline.

.. Vuastalimmie øøkonomeles liberaliseringin jih gaahpoeh maarkedefaamoej vøøste.

.. Bårranimmie eekereakteste, faamoste, vieshtimmeste jih beetnehvirhtijste – dihte sæjhta jiehtedh almetjh edtjeh nænnoestimmieh vaeltedh mah leah dej birje jih desnie gusnie dah årroeh.

.. Stuerbe mirrestalle siebriedahken joekhts dæehkiej gaskem.

.. Øøkonomeles vääregevoete jih ij-materijelle aarvoeh veeljedh, goh v.g. byjrevaarjelimmie.

Gaskoekrirrie lea dihte tjelkemes vuastalæjja EU'en vøøste Nøørjesne, bene tuhtjtie gaskenasjovneles laavenjostoe vihkeses.

Dej minngbe nijelie jaepie Gk sæjhta barkedh buerebe geajnoej åvteste jih ruvertiaajroem bueriedidh. Vijriebase sijhtieh jienebh vaedtseme- jih sygkelegeajnoeh, guktie almetjh edtjeh jearsoslaakan fealadidh.

Gk sæjhta aaj vielie byjrevisetses energijem nuhtjedh jih vielie beetnegh nuhtjedh edtja buerebe skuvlh jih skiemtjegæhtieh åadtjodh.

Krirrie daamtaj gohtjesåvva "tjeltelneåejvie-krirrie", ihke krirrie joekoen jijnjh tjelten åejvie åtnebe birje jarkan laantesne. Veeljemisnie 2007 krirrie 89 tjelten åejvie åadtjoej jih 79 sæjjasadtje tjelten åejvieh.

Gk lea gålkoen 2005 mænngan reerenassesne tjahkasjamme ektine SG jih Bk dennie nøøpseskruana reerenassesne, jih nijelie staateraerijh åtne. Krirrie lea aarebi meatan orreme uktise reerenassine ektine ovmessie laavenjostoekrirriejgumie.

Krirrien noeresiebrie gohtje "Gaskoenoere" jih dan åvtehe jaepien 2009 lea Christina Ramøy, Noerhte-Trøøndelaagste. Gaskoenoere garre tsevsiehtimmiefaamoem åtne. "Hjem for en 50-lapp" jih "Lappen som valgfag" leah øøkte aamhtesh dah buektiehtamme tjirrehtidh. "Hjem for en 50-lapp" lea gelline tjeltine.

Sosialsteles Gårroehkrirrie

–Joehts almetjh, seamma nuepieh!

Åvtehe: Kristin Halvorsen
http://www.sv.no



SG barka byjresen jih reaktavoeten åvteste Nøørjesne jih veartenisnie. Mijjieh sijhtebe seamma nuepieh joekhts almetjidie vedtedh gosse maahtoem, joekedimmieh jih barkoem gaajhkesidie dæarjelibie. SG veanhta gaajhkh almetjh seamma aarvoem utnieh, jih sæjhta gaajhkh rasimen jih sierredimmie vøøste gæmhpodh.

Væltieh aktem byjreseeveejjem! Doh klimajorkestimmieh leah mijjen tijejen støøremes haesteme. SG sæjhta bættijeh biejjien siebriedahkem bigkedh gosse mijjieh ektiegiesiehtimmie, orrestimmeles energijem jih orre byjresekologijem dæarjelibie. Mijjieh ije jiehtebe ålja-bæresjæjjan dejnie saejries mearoedajvine Lofoten jih Vesterålen ålkoen.

Juekieh ævkhid! SG barka edtja giefesvoetem jih ovreaktaavotem laahpehtidh. Sijjeste skaehhtiegeahpoedimmie dejtie mah leah ræjhkoesommes sijhtebe dejtie ævkhidie vielie reaktie juakedh. Mijjieh barkebe seamma baalhkan åvteste nysjenæjjide jih kaaridie, jih akten barkoiejeliden åvteste gusnie gaajhkeses aktem jearsoem barkoem utnieh hijven barkoetsiehkijgumie. Mijjieh sijhtebe gaajhkesidie gåetiem tjirkedh, gaskem jeatjebem lihties låjkedimmiegeæhtieijgumie.

Akte orre skuvlebiejjie! SG barka akten orre skuvlebiejjien åvteste, gusnie gaajhkh learohkh ovjearohks maadtoeste, lerieth, buektiehtieh jih trååjiedieh. Mijjieh sijhtebe belieh dehtie skuvle-eejhtimmieøørnegistie akten vijriedamme skuvlebejjan biejjedh, jih vielie fysihkeses darjomh dæarjelidh, dæjpeles lieremem jih beapnoem. Gaajhkh learohkh edtjeh leaksoeviehkiem skuvlesne åadtjodh, jih gaajhkh skuvledirregd edtjeh namhtah årrodh. SG sæjhta aktem byggeskes ektieskuvlem gaajhkesidie utnedh, sijjeste private skuvlh ajve naakenidie.

Ræffie jih gaskenasjovnale solidaritet! SG veanhta akte jeatjah jih vielie reaktie veartene gæarede. Mijjieh sijhtebe viehkem liesiehtidh dejtie giefies laantide, jih barkebe ræffien åvteste jih guktie gaajhkh dæaroeh orrieh. Mijjieh vienhtebe Israjele tjuaara okkupasjovnem orriidh dejtie palestijnen dajjivte.

Nominasjovne

Gaajhkesh mah tjaatsestimmiereaktoem utnieh maehtieh meatan årrodh veeljemisnie. Bene gie muana giese datne maatah tjaatsestidh?

Dihthe gæmhpoee Hillary Clintonen jîh Barack Obaman gaskem, edtja presidentkaandidatine Demokratide sjîdtedh, lij vââjnesisnie dejnie saerniemeedijinie tjaktjen 2008. Gosse dah voestes-veeljemh USA'esne, gaajhkesh maehtieh, mah tjaalasuvviej demokratynie jallh republikanerinie – jîh muvtht staatine aaj tjaalasovveme veeljijh ovjearohks krirreste – meatan årrodh veeljedh mah kaandidath mah edtjiej krirrien âvteste årrodh presidenteveeljemisnie. Dah presidentekaandidath tjuerieh dan âvteste gøøkte veeljemeræjhtoehtjirrehtidh – voestegh edtja veeljeme sjîdtedh kaandidatine krærran, dan mænngan presidenteveeljemem vitnedh.

NOMINASJOVNETJÅANGHKOE

Nøørjesne dihte nominasjovneprosesse jâhta, amma almetjh veeljedh mah edtjiej veeljemelæstojne tjâadtjodh, naemhtie: Dah nominasjovnemoehtsh krirresne (fylhkesne) raeriestimmiejgumie bâetieh veeljemelæstojde mah doh krirriesiebrieh dejnie sjîere tjîeltine âadtjoeh digkiedidh, jîh dah aaj âadtjoeh orre raeriestimmiejgumie bâetedh. Jeenjemasth daate gøøkt hennede. Dah krirriesiebrieh tjîeltine dan mænngan lihtsegh krirrien abpe fylhken nominasjovnetjåanghose seeditieh jîh dusnie dah lihtsegh tjaatsestieh dan nominasjovnedâehkien minngemes læstoen bijjelen. Stoerredigkeveeljemem 2005 âvtelen lij medtie 18 prosente dejstie krirrielihtsegijstie meatan dejnie nominasjovneprosessine (Hanne Marthe Narud: *Bak lukkede dører? Eller i åpne rom? Demokratiske normer for politisk rekruttering*, Civita AS, 2008). Dæjpelisnie vaenebe enn gøøkte prosente dejstie veeljijjstie meatan jîh muenieh gieh edtjiej dej tjirkijh Stoerredigkesne årrodh (Ny tid , gâalkoen 28. b. 2008.)

« AMERIJKANEN VEELJEMERÆJHTOE »

Naan krirrieh leah pryøveme jienebh meatan vaeltedh dennie minngemosth prosesessne: Oslove SG tjaatsestimmiereaktam vadta gaajkhkide krirrielihtsegidie dennie minngemosth nominasjovnetjåanghkosne. Tjaktjen 2008 dihte akte gieltegs ræjhtoe sjîditi Heikki Holmâsen jîh Akhtar Chaudryen gaskem, dan mubpien sijjien bijre Oslove-læstosne. Dah kaandidat aktem vijries "amerijkanen" veeljemeræjhtoehtiehtidh, jîh jijnjesh krirresne lihtseginie tjeelein edtjiej altese kaandidatem dâarjelidh nominasjovnetjåanghkosne. Minngemes Heikki Holmâs jeenjemem tjaatsestimmieth âadtjoeji. Barkoekrirrieh jîh Âelkies raeriestimmeles tjaatsestimmieth øørnin nominasjovneprosessesne. Barkoekrirresne gaajkhk lihtsegh nuepiem âadtjoejin veeljedh dejtie raeriestamme kaandidatide, mearan Âelkies "Veeljeme-idolem" øørni: "Nominasjovnedâehkie Osloven Âelkesne sæjhta aktem garrebe sisnjelds veeljemeræjhtoehtie mubpien jaepien stoerredigkeveeljemem âvtelen, jîh lea goh dah voestes laantesne moeneme lihtsegidie baajjedh Gaskeviermiem nuhtjedh sov lyjhkeds-kaandidatese tjaatsestidh" (Dagbladet gâalkoen 13. b. 2008)

NOMINASJOVNETJÅANGHKOE MOENI

Jalhts gâabpegh krirrieh raeriej mietie lihtsegijstie gihtjin, lij læjhkan dah lihtsegh mah lin nominasjovnetjåanghkojne seediteme, mah dam minngemes sjæjsjalimmiem darjoejin. Gaajkhk krirrieh vøejhkelieh aktem buerie balansem buektiehtidh, gubpede bâetieh, mejtie nyjsene jallh kaarre, aaltere jîh barkoe gosse nominasjovnelæstoehtie bæjjese biejehtie. Dej minngemes jaepiej lea aaj etnihkeles maadtoe aktem væhtam sjîdteme jijnjeh krirrine. Dihthe vuepsie lea, guktie Stoerredigkie lea tjåanghkan biejehtie lea guktie dah årroj lea tjåanghkan biejehtie laantesne, bene ij leah iktegieth aelhkiehtiehtidh dam buektiehtidh.

BARKOEHT

1. Digkedh jiehtesem: Nominasjovneprosesse Nøørjesne lea fer vaenie demokrateles – mijjiej tjoerebe amerijkanerijstie lieredh! Lohkh nominasjovnelæstoehtiehtidh golme krirride dov fylhkesne. Guktie lea dihte tsiehkje nyjseni jîh kaarri gaskem?
2. Lohkh nyjsenæjjalâhkoehtiehtidh bijre Stoerredigkesne <http://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Kvinnerpaa-Stortinget/>. Digkedh man stoerre lâhkoehtiehtidh nyjsenæjjijstie byøroe årrodh Stoerredigkesne, jîh maam maatha darjodh edtja dam buektiehtidh.
3. Maam sæjhta jiehtedh naaken lea " vihties sijjesne" nominasjovnelæstosne?
4. Jijnjeh billieh Stoerredigkie sæjhta "blendaveelkes" årrodh veeljemem mænngan. Man gellie almetjh âlkoelaanten maadtoste leah "vihties sijjine" nominasjovnelæstojne? Digkedh maam byøroe darjodh edtja jienebh unnebelâhkoemaadtoste dâârrehtidh politihkese.
5. Tjaktjen 2008 jijnjem soptsestin gellie nominasjovneprosessi bijre, gaskem jeatjebem daej almetji nominasjovni bijre, Jonas Gahr Støre (Bk). Bård Vegard Solhjell (SG), Martin Kolberg (Bk), jîh Abid Q. Raja (G). Ohtsedh bievnesh dej nominasjovneræjhtoehtiehtidh bijre Gaskeviermesne, jîh buerkeht mannasinie dah lin rijhtedihks.



Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEHT

Guktie krirrien âvtehten nomme?

.....
.....
.....
.....

Gieh leah tjirkijnie krirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse bâetieh?

.....
.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavn dov fylhkeste?

.....
.....
.....
.....

Mah âejvieaamhtesh krirrie âtna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....
.....

Guhte krirrien âejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnijien?

.....
.....
.....
.....

Ohtsedamme: noerh

Noerh fãatesieh politihkesne, Hadia Tajik (26) tjaala, stoerredigkiekaandiate Barkoekrærran.

Ajve 20 lihtsegh dejstie 169 stoerredigkietjirkijistie mah veeljesovvin evtebe veeljemisnie lin nuerebe enn 30 jaepieh. Jienebh dejstie lea vaaseme dam magiske lãhkoem dan mænngan. Man gellie noerh mah stoerredigkietjirkijinie jìh politihkerinie sjìdtieh lea gaskem jeatjebem guktie datne ussjedh.

Manne lihtseginie tjeelim Barkoekrìrrien noeresiebresne, BNS, dennie voenges veeljemisnie 1999.

Veeljemeræjhtoe mannem skreejri jìh nirrehti. "Guktie Fremskritts-krìrrie maahta sov aelhkievoetine slyðhpèdh? manne ussjedim. "Guktie Æelkies maahta private skuvlh luhpiehtidh mah maehtieh dejtie joekehtsidie nænnoestidh dej gaskem mah jìjnìh beetnegh utnieh jìh dejtie mah vaenebe utnieh?"

Faahketji guarkajim, disse misse manne ussjedim lij politihke. Manne tjaalegh tjøøngkhim dejstie joekehts krìrrijste, jìh elminasjovnevuekiem provhkim. Minngemes aajmene Sosialistesle Noerine jìh BNS'ine tjahkasjim. Dìhte voestes neebneme fer radikale munnjen sjìdti. Dellie lij ajve BNS aajmene.

IJ GAAJKINE SIEMES

Ij leah amma naemhtie datne daarpesjh gaajhkine siemes årrodh maam akte krìrrie jeahta, jis edtjh disse tjaatsestidh jallh lihtseginie desnie årrodh. Tjoerh badth aktem krìrriem gaavnedh gusnie datne dejnie æjvieaamhtesinie siemes, jalhts jienebh sjìere aamhtesh gusnie datne maam-akt jeatjebem ussjedh.

Vihkeles vielie noerh politihkesne jìjnìh sjiekijstie. Voestegh lea legitimitetem dejtie sjæjsjalimide tjirkedh mah mijjen åålmegeveeljeme åårganh darjoeh. Maejstieh dam baakoem: Åålmegeveeljeme. Dah leah åålmejistie veeljeme jìh edtjeh åålmegevee åvteste årrodh. Bene lea geerve gosse sãemies dãehkine leah vaenie noerh, bãeries jallh almetjh sijsefeelememaadtojne. Dellie ij leah dìhte åårgene guhkebem representatijve daan årrojedãahkan man åvteste sjæjsjalimmieh vaaltasãvva.

JOEKEHTS DÅÅREHTIMMIEH

Mubpesth lea aaj vihkeles dah joekehts mielh, dãåjrehtimmieh jìh gielh åadtjoeh sinsitnine gæmhpodh. Naan gille vuajnajimmieh eah tjoerh abpe sjæjsjalimmieprosessen bijjelen reeredh. Dellie vihkeles aktem ektiedimmiem almetjijstie utnedh joekoen joekehts tjøødtjestimmiesijjiegumjie dejnie åålmegeveeljeme åårganinie. Jìh tjøødtjestimmiesijjieh leah ojhte gusnie lea jieliedisnie. Lohkije jallh fuelhkine? Vyøse laajkosne jallh stoerre baalhkam åtna? Dãåjreme sierredimmiem jallh ij? Gosse joekehts dãåjrehtimmieh sinsitniem gaavnedieh, jìh sinsitniem haestedieh, hijven digkiedimmieh åadtjoe. Dah buerie veanhoeteh åadtjoeh reeredh. Dellie manne vienhtem dah sjæjsjalimmieh aaj buerebe sjìdtieh.

Gåalmede dellie aaj maam-akt jeahta guktie edtja noerh politihkese dãårrehtidh. Naan aejkien daarpsje vovejnedh hijven gãarede noere årrodh jìh aktem buerie barkoem darjodh politihkerinie. Jis edtji Dagsrevyen jallh TV2 –saernieh vupsine nuhtjedh, doh jeenjemes politihkerh leah kaarrh, jìh gaajkhk gaskebiejjebæjjadahken bijjelen, ojhte kraevies voeptine jìh vaarjoeh mah lin orretijeles jaepiej mænngan.

EADTJOHKE SIEBRIEDAHKESNE

Joekehts goerehtimmieh vuesiehtieh dah noerh daamtaj eadtjohke siebriedahkesne - jìh maehtieh gaajhki bïjre åssjaldahkh utnedh, goh seagkanimmietrumhpie, skuvlegærjah jìh ræjhtoe Gaskeluvlesne. Bene vaenie jìjtjemse læjhkan gohtjesãvva goh "politihkeles iedtjeladtje" jalhts dah naemhtie vãåjnoeh. Mejtie dan åvteste mijjeh politihkem guarkebe goh mij-akt gejhkie jìh væssjohs, mij-akt dejpeladtje jìh ov-iedtjeles? Dam tjoerebe ojhte jeatjahtehtedh.

Ihke noerh leah eadtjohke. Mijjeh ajve jeatjah æerieh nuhtjebe mijjen eadtjohkevoetem lahtestidh. Muvhth gaatojne demonstreredh, goh dellie goh Israele Gazam bombi jaepien 2009 aalkoelisnie. Muvhth lihtseginie sjìdtebe dãehkine Facebookesne. Jallh blogger tjaelebe aamhtesi bïjre man bïjre mijjeh plaeresne lohkeme.

Daate akte tjielke haesteme dejtie politihkeles krìrride – dah tjerieh aaj jìjtjemse orrestehtedh, altese haamoem jìh altese sisvegem. Bene – gie edtja krìrride orrestidh? Daate aaj dam nãake gievliem vuesehte: Dah krìrrieh jienebh noerh daarpesjeh edtjeh jienebh noerh dãårrehtidh jìh edtjeh jìjtjemse jeatjahtehtedh mijjine noerigumjie. Haestemem vaaltah? Manne dam gegkestem. Nuhtjh veeljemeræjhtoe daan jaepien edtjh gaavnehtidh mejnie krìrrine datne vaenemes ovsiemes. Dellie maehtebe dam ektesne jeatjahtehtedh.

Hadia Tajik lea dìhte nøøremes almetje naan aejkien mij lea raeriestæjjine orreme Staateministeren kontovresne. Dìhte lea gaskem jeatjebem aaj barkeme politihkeles raeriestæjjine Justise- jìh pollisedepartementesne jìh Barkoe-jìh ektiedimmiedepartementesne.

BARKOE

1. Ohtsed tjaalegh noere politihkeri bïjre (nuerebe enn 30) plaerine. Man gellie gaavnede? Guktie dej nommh, jìh mejnie krìrrine dah?

NOERE TJIRKIJH

Trond Jensrud lea dìhte nøøremes Nøørjesne mij sijjìem åådtjeme Stoerredigkesne – dellie goh veeljesovvi 1989, lij jallan 21 jaepieh illeme. Anna Ljunggren lij naan askh bãarasãbpoe Jensrudeste gosse veeljesovvi goh 21 jaepien bãeries 2005, bene dìhte lea dìhte nøøremes nyjsenæjja mij sijjìem åådtjeme Stoerredigkesne. Dìhte nøøremes mij lij meatan Rìjhketjãanghkosne Eidsvollesne jaepien 1814 lij Thomas Konow, ajve 17 jaepien bãeries.



Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guktie krrirrien åvtehken nomme?

.....
.....
.....

Gieh Leah tjirkijinie krrirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse bæetieh?

.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov fylhkeste?

.....
.....
.....

Mah åejvieaamhtesh krrirrie åtna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....

Guhte krrirrien åejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnjien?

.....
.....
.....

Staaenfaamoeh

Dah golme staaenfaamoeh Nøørjesne Leah Stoerredigkie, reerenasse jñh dâapmestovlh.

Stoerredigkie lea dñhte faamoe mij laakide vadta, luhpehte jñh goerehte. Dñhte sæjhta jiehtedh Stoerredigkie laakh nænnoste, beetnegh luhpehte jñh reerenassem goerehte.

RAERIESTIMMIE REERENASSESTE.

Reerenasse lea dñhte mij faamoem buakta, jñh dñhte sæjhta jiehtedh reerenasse dorje dam maam Stoerredigkie muaneme. Bene reerenasse dñhte, mij doh jeenjemes raeriestimmieh raereste mah Stoerredigkie dorje - reerenasse dam politihkeles 'initiativem' åtna, jalhts doh stoerredigkietjirkijñh aaj mæhtieh jñjtñh raeriestimmiejgumie bæatedh.

Dah dâapmestovlh lea dñhte faamoe mij døøpmie. Stoerredigkie jallh reerenasse eah mæhtieh jeatjahtedh dejtie moenemidie dâapmestovline.

FAAMOEJOEKEDIMMIE

Dñhte nøørjen maadthlaake jaepeste 1814 akten faamoejoekedimmievuajnose bigki: dah golme staaenfaamoeh edtjin sinsitneste ovjearohks årrodh, guktie ij guhte dejstie meehti altese faamoem otnehtalledh. Dan åvteste lij vuesiehtimmien gaavhtan luhpehts staaenraerijdie Stoerredigkesne gaavnedidh.

Dñhte tsiehkje Stoerredigkien jñh reerenassen gaskem lea jeatjahtahteme mænngan Maadthlaake tjaalasovvi. 1800-låhkoen minngiegietjien mænngan libie parlamentarismem Nøørjesne åtneme, jñh dñhte sæjhta jiehtedh reerenasse tjuara badth darjodh dam maam dñhte jienebelåhkoe Stoerredigkesne sjæjsjele.

BARKOEH

1. Lohkh guktie Stoerredigkie reerenassem giehtjede: <http://www.tinget.no/no/Hovedmeny/Hva-gjor-stortinget1/Kontrollerer-regjeringen/>. Darjoeh aktem håalemem klaassese gusnie datne buerkesth guktie Stoerredigkie dam giehtjedimmiem dorje.
2. Ohtsedh bievnesh Johan Sverdrupen bijre, jñh buerkesth mannasinie dam "parlamentarismen aehtjie" gohtjesåvva.

PARLAMENTARISME

Stuvremehaammoe mij dorje guktie reerenasse diedtem åtna nasjovnaleåålmegasse (Stoerredigkie) Stoerredigie maahta reerenassese sohtetimmieh lahtestidh jñh naemhtie reerenassem tjabrehtidh vaedtsedh.



Åerieh tsevsiehtæmman

Tjaatsestimmiereaktam nuhtjedh jñh politihkeles barkosne meatan årrodh eah leah dah aajnehke vuekieh politihkeles tsevsiehtimmiem åadtjodh.

Vihkeles altese tjaatsestimmiereaktam nuhtjedh, bene ij leah daerpies vuertedh goske veeljeme sjædta fierhten aekien datne sijhth dov politihkeles vuajnoem lahtestidh. Meedija stoorre tsevsiehtimmiefaamoem åtna jñh maakta aktem nuhteligs åeriem årrodh jis datne sijhth voerkelimmiem politihkerijstie utnedh vihkeles aamhtesi bijre – vuesiehtimmiem gaavhtan lohkijeprieviem tjaeledh aktene plaeresne.

Aaksjovnh maetieh aaj vihkeles årrodh. Jijnjh aaksjovnevuekieh gååvnesieh – goh kaampanjh gusnie paehpierisnie nommem tjaalah, dåarjelimmiemaaksjovnh, boikott jñh demonstrasjovnh.

VIEHKIE MAASSEMEEDIJISTIE

Aaksjovneåerie tjuara badth viehkiem maassemeedijistie utnedh. Akte demonstrasjovne mij vaenie voerkelimmiem meedijistie åådtje, ij dan soe stoorre arvoem åadtjoeh goh akte demonstrasjovne mij jijnjem voerkelimmiem åådtje.

Jijnjesh leah lihtseginie aktene jallh jienebinie dejstie laantenvijries siebrine Nøørjesne. Jienebh dejstie sijhtieh politihkeles tsevsiehtimmiem åadtjodh. Stoorre joekehtse man stoorre tsevsiehtimmiefaamoem dah åadtjoeh; stoorre jñh faamoes siebride daamtaj aelhkebe tjirrehtimmiem åadtjodh enn unnebe jñh hiejjesåbpoe siebride.

GOVLEHTIMMIEH

Maahta maa mierhkesjidh aaj smaave siebrieh nuepiem utnieh tsevsiehtimmiefaamoem åadtjodh, gaskem jeatjebem maassemeedijasse vaedtshedh jallh lobby'em giehteldidh (pryøvedh politihkeridie tsevsiehtidh dejgumie soptsestidh). Dah dåehkieh Stoerredigkesne daamtaj govlehtimmieh øørnieh ovmesse aamhtesi bijre, gusnie siebrieh jñh jeatjah iedtjeladtjedåehkieh åadtjoeh altese vuajnoejgumie bætedh dej aamhtesi bijre mejtie gietedeminie.

BARKOE

1. Ussjedidie Stoerredigkie aktem raeriestimmiem gietede aktem atomefaamoebigkemem bigkedh dennie tjeltesne gusnie dijjielh årroeminie. Idie dijjielh dejtie soejkesjidie guktemeslaakan lyhkh jñh sijhtede stoerredigkiepolitihkeridie tsevsiehtidh daan raeriestimmiem vøøste tjaatsestidh. Digkede guktie dijjielh mahtede dam bøøremeslaakan darjodh.
2. Tjælieh aktem lohkijeprieviem dan voenges plaaran akten aamhtesen bijre mij datnem eadtjaldåvva. S Tjaeto

Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guktie krirrien åvtehken nomme?

.....
.....
.....

Gieh leah tjirkijinie krirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse bætieh?

.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov fylhkeste?

.....
.....
.....

Mah åejvieaamhtesh krirrie åtna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....

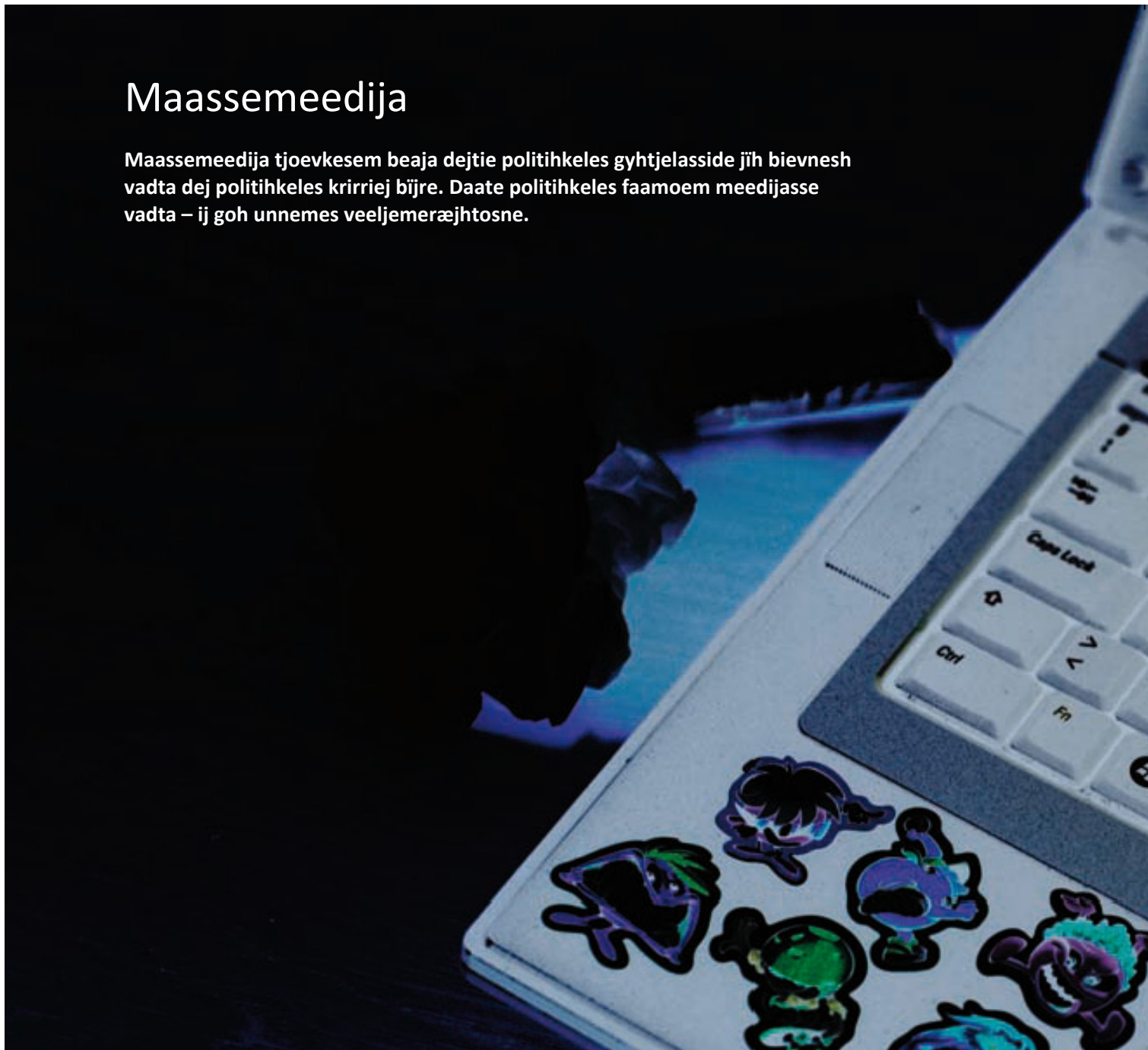
Guhte krirrien åejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnijen?

.....
.....
.....



Maassemeedija

Maassemeedija tjoevkesem beaja dejtie politihkeles gyhtjelasside jñh bievnesh vadta dej politihkeles krirriej bijre. Daate politihkeles faamoem meedijasse vadta – ij goh unnemes veeljemeræjhtosne.



Goh aarebi neebneme utnebe golme staatenfaamoeh Nøørjesne. Lissine soptsestibie daamtaj meedijan bijre goh "dihte njealjede staatenfaamoe". Dihte dan åvteste meedija gaskem jeatjebem edtja "vaeptiebienjine" årrodh, dah edtjeh giehtjedidh jñh laejhtedh dejtie jeatjah staatenfaamojde.

Onne juerie dah meedijh goh plaerieh, TV, raadijove jñh Gaskeviermie faamoem utnieh, ihke dah jñnjh almeth jeksieh jñh aamhtesh aamhtesoejkesjasse biejeih. Dihte sæjhta jiehtedh dah leah meatan tsevsiehtieh mah aamhtesh almetjh tuhtjeh vihkeles, jñh mejnie aamhtesinie dah politihkerh tjerieh eadtjaldovvedh. Åvtelen akte veeljemeræjhtoe aalka, ij leah naan krirrie mah daejrieh mah aamhtesh vihkelommes sjjdtieh – dah leah gujht åajvahkommes dah aamhtesh mejtie meedijah tjoevkesem biejeih.

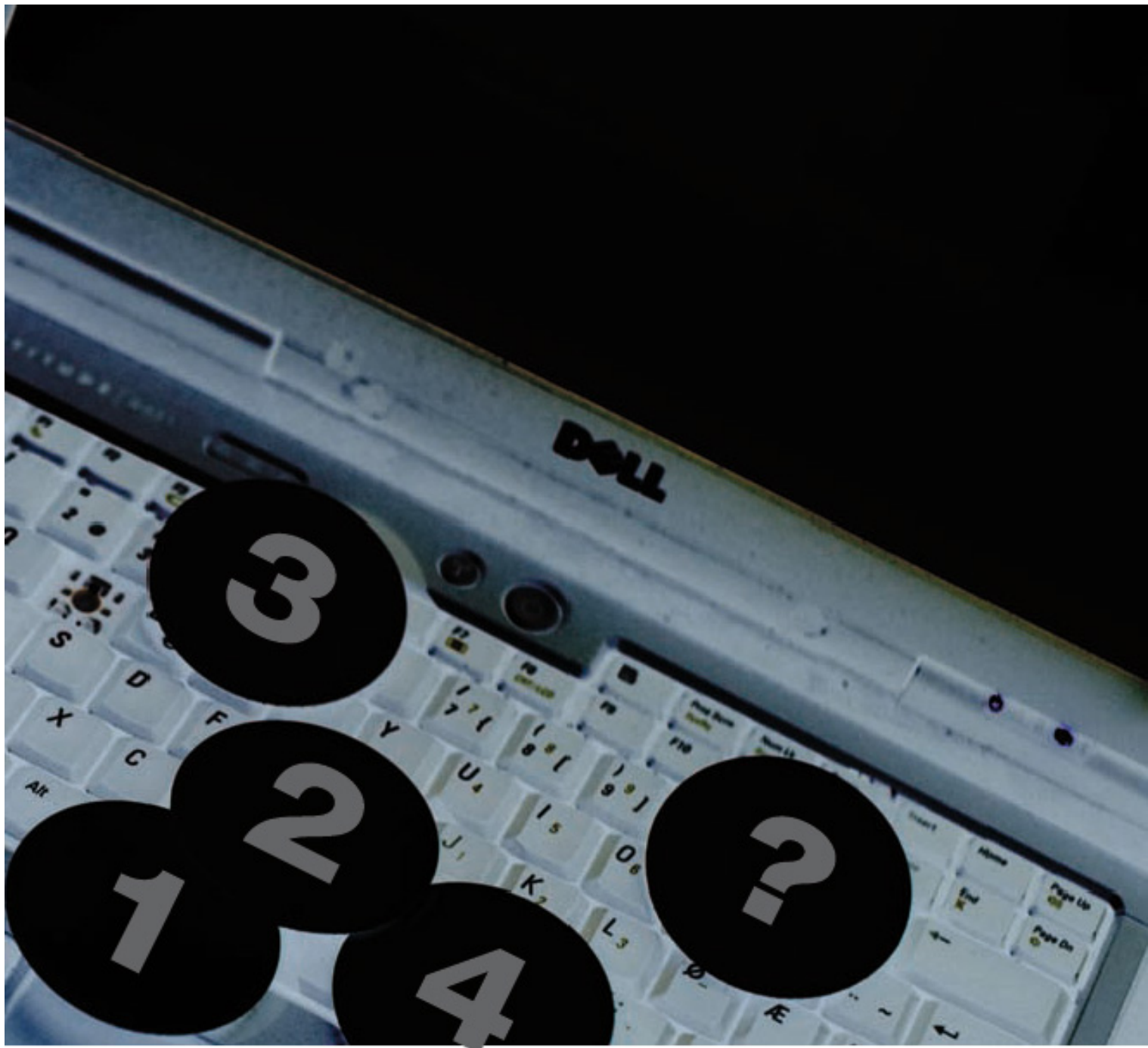
VEELJEMERÆJHTOSNE EAJHNADÅVVA

Meedija lea jarngesne veelemeræjhtosne. Naan gille gååvnese mij krirrieprogrammeh låhka jñh lea meatan dejnie politihkeles tjåanghkojne, jñh doh krirrie leah jearohks meedijidie bætedh altese båvroej bijre soptsestidh. Seammlaakan lea meedija jearohks dah politihkerh sjjhtieh meatan årrodh. Dotkeme vuesehte naa jñnjh veeljijh eah eajhnadovvh misse edtjeh tjaatsestidh åvtelen veeljemeræjhtoe aalkeme, jñh dihte meedijagaptjeme maahta dan åvteste stoerre tsevsiehtimmiefaamoem utnedh. Jijnjh TV'em neebnieh goh dihte vihkelommes meedija veeljemeboelhken. Dihte veeljemeræjhtoeaalkove TV-kaanalinie lea daamtaj vuajname goh veeljemeræjhtoen "byøgkeles" aalkove, jñh doh plaerieh stoerre sijjiem nuhtjeh TV-digkiedimmiej bijre saarnoestidh, jiehtedh gieh "vitnijh" jñh teernegeprigkh dejtie politihkeridie joekedidh mah leah meatan.

Seamma tijjen lea nøørjen almetjh dennie bijjegietjesne veartenisnie gosse lea plaerielohkemen bijre. Veeljemeræjhtoeaptjeme plaerine lea dan åvteste joekoen vihkeles.

REKLAME

Politiheles reklame riekte veeljijidie, vuesehtimmien gaavhtan tjaalegi jallh plaeriebievnese tjirrh, maahta aaj meatan årrodh veeljijidie tsevsiehtidh. Nøørjesne lea politihkeles TV-reklame luhpehts, bene ånnetji mænngan dihte almetjereaktadåapmestovle Strasbourgesne nænnoesti daate luhpehtse lea almetji reaktaj vøøste soptsestidh man bijre sijhtieh. Gosse daate tjaalasåvva, ibie daejrieh guktie dihte illedahke sjædta – mejtie sijhtebe joe daan jaepien veeljemeræjhtosne åhphies politihkerh vuejnedh pizza- jñh voeptetjoele-reklami gaskem TV'esne.



KRIRRIEPREESE

Meedijagaptjeme dejstie veeljemæræjtojste lea jeatjahtahteme jijnjem jaepine. Aarebi utnimh krirriepreesse Nøørjesne, jñh dan boelhken dah jeanatjommes plaerieh vihties krirrieh däärjelin. 1970-låhkoen jienebh plaerieh eelkin jijtjemse gåhtjodh politihkeles ovjearohks, jñh daan biejjien ajve naan gille dejstie krirrieplaerijste aajmene. Såemies plaerine maahta annje vuejnedh aktem politihkeles "maadhvuajnoem" åvtehe-ññh tjelkestimmietjaaleginie, bene saerniesijjesne doh jeanatjommes plaerieh pryøvoeh dan objektijve årrodh goh gåarede.

NRK'esne dihte objektijvitete iktegesth aktem vihkeles vuepsiem orreme. Dejniie voestes jaepine, mænngan dah TV-saadtegh byøgkeles eelki jaepien 1960, dah krirrieh Stoerredigkesne jijtje åadtjoedin meatan årrodh moenedh guktie dah veeljemesaadtegh edtjin årrodh. Dah journalish lin eeremasth goh "tjøødtjestimmietsåahkasteerijh" edtjeh geehtedh doh krirrieh idtjin vielie tijjem åadtjoeh enn maam lin luhpiedamme. 1970-aalkovisne dah TV-journalish vielie eadtjohke saadteginie sjïdtin gosse eelkin laejhteeks gyhtjelassh gihjtjedh jñh teemam moenedh saadtegidie.

Daan biejjien lea jeenemasth dah TV-kaanalh mah vuajnajimmide biejjeh veeljemesaadtegidie, jñh dah krirrieh tjuerieh dam latjkadidh. Joe jaepien 1995 TV2 jeehti kaanale jijtje edtji moenedh mah krirrieh edtjin åadtjodh meatan årrodh saadteginie. Kaanale aaj moeni gieh edtjin dejstie krirrijste årrodh fierhtene digkiedimmesne. Mænngan aaj NRK aalkeme naemhtie darjodh jalhts jijnjesh Leah laejhteeks krirrieh eah jijtje åadtjoeh moenedh gie edtja krirriej åvteste årrodh digkiedimmine.

BARKOEH

1. Digkede maam politihkeles reklameTV'esne maahta åadtjodh jiehtedh nøørjen veeljemæræjhtode.
2. Viertesth aktem politihkeles digkiedimmieprogrammeh TV2'esne jñh NRK'esne. Stoerre joekehts programmi gaskem?
3. Bietskedh politihkeles karikatuvreguvvieh joekehts plaerijste dan minngemes våhkoen veeljemen åvtelen. Gieh karikatuvreguvviedamme? Åehpiedahta dejtie politihkeridie joekehts vuekine?
4. Ohtsedh lohkijeprievieh dennie voenges plaeresne. Åehpiedehtieh vuajnojde lohkijeprievine klaassese.
5. Lohkh åvtehe- jñh tjelkestimmietjaalegidie dov hiejmesijjien voenges plaeresne/plaerine. Datne tuhtjh plaerie/h aktem jalh jienebh krirrieh däärjele/ däärjelieh, jalh tjaaalegh naa objektijve vååjnoeh?



Jens Facebookesne

USA'n preesidentem Barack Obamam garmerdi ihke dan lij akte skaepiedihks gaskeviermieätnoe veeljemeræjhtosne. Gaskeviermie aaj vihkeles sjædta veeljemeræjhtosne Nøørjesne?

Joe dellie goh Barack Obama bievnese satne sijhti Demokrati presidentekaandatinne sjædtedh, dan nedtesæjroeh lij joe gaervies. Desnie dihte gaskem jeatjebem sjehteladteme guktie dan dæriedæjjah meehtin beetnegh veeljemeræjhtose vedtedh. Lissine Obama soptsesti veeljijidie teekstebievnese jeh nedtesæjrojne goh Facebook, MySpace, YouTube jeh Twitter. Jijnjesh vienhtieh daate darjoeji guktie dihte dan lyjhkedihks sjædta. Nøørjesne lea guhkem vuarteme Gaskeviermie sæjhta aktem vihkelem råållem spealadidh veeljemeræjhtojne, bene goerhtimmieh dejstie minngemes stoerredigkieveeljemijstie vuesiehtieh dejbaaletje meedijh goh TV jeh rijhkeplaerieh (paehpierreznie) vååjnoeh goh sagki vihkelesåbpoeh veeljijijstie – jalhts Nøørjen almetjeh leah joekoen væjkeles nedtem nuhtjedh.

GASKEVIERMIE IJ VIHKELES JAEPHEN 2005

Akte goerhtimmie stoerredigkieveeljemien mænngan 2005 vuesehti govhte låhkadistie vienhtin nedteplaerieh eah lin akte vihkeles bievnese gaaltje veeljemisne, jeh mahte tjijhtje låhkadistie vienhtin Gaskeviermie, bieleden nedteplaerieh (krirrieh nedtesæjroeh, blogger jeh vijriebasse) ij lij vihkeles. Ajve 13 prosente dejstie mejtie gihthi, jehti dah bievnesh veedtjin krirrieh nedtesæjrojste. Dah nøøremes veeljijh dah, mah lin dah eadtjohkommes nedtenuhtjijh – aalteredæhkesne 17- 24 jaepieh 28 prosente jehti dah lin bievnesh veedtjeme krirrieh nedtesæjrojste. (Bernt Aardal (red.): *Norske Velgere. En studie av stortingsvalget 2005*, N.W. Damm & Søn AS, 2007).

JEATJHLAAKAN DAAN JAEPHEN?

Vååjnoeh gujht goh daan tjaktjen veeljeme sæjhta jeatjahlaakan sjædtedh. "Stoere bielieh dehtie veeljemeræjhtoste 2009 sijhtieh gaskeviermesne årrodh, jeh dah nøørjen krirrieh voejhkelieh seammalaakan darjodh goh Barack Obama darjoeji", våhkoeprieve MandagMorgen tjeeli tsiengelen 26. b. 2009. Gaajhkh krirrieh mah leah Stoerredigkesne jiehtieh dah sijhtieh " sosijale meedijah" jeh "dijalogem" dæarjelidh, jeh Gårroeh sæjhta aktem "vadtesebåalam" tseegkedh guktie edtja aelhie veeljijidie sjædtedh beetnegh krærran vedtedh.

Joe mietsken 9. b. 2008 Aftenposten daam tjaalegem "Tvilerjakt på nettet" trycki, gusnie dah krirrieh jehtin dah sijhtin Gaskeviermiem vielie eadtjohkelaakan nuhtjedh enn aarebi, daan tjaktjen veeljemisnie: "Edtja jijtsh nedtesæjroeh eadtjohkelaakan nuhtjedh. Lissine dah krirrieh leavloem biejih vååjnoes årrodh byngetje sæjrojne. Edtja bloggedh, jielijeguviedidh jeh eadtjohkelaakan digkiedidh "real-time"-esne." Dah krirrieh gujht guarkah joekoen dah noere veeljijh eah maahhvååjneaabparaten uvte tjihkedh edtjeh dejtie dejbaaletje TV-digkiedimmede vuartasjidh".

STAATERAERIJH YOUTUBE'SNE

"Daelie Jense Facebookesne" NTB bievnese mietsken 15. b. 2008. Ånnetji staateminstere Stoltenberg åadtjoeji jijnjh stoerretjuetie dæriedæjjah jeh jijnjh bievnesh altese profijlievidtjesne. Facebook-sæjrosne maahta aaj YouTube-video gaavnedh gusnie jijnjh staateraerijh veeljijidie soptsestieh.

Vielie jeatjah politihkerh aaj jijtsh sæjroeh Facebookesne åadtjeme, jeh Gaskeviermiem eadtjohkelaakan nuhtjeh. Geerve miervestidh guktie daate sæjhta sjædtedh veeljemeræjhtose, bene dah krirrieh sijhtieh gujht naemhtie jienebh veeljijh jaksedh enn jis ajve dejtie dejbaaletje æride nuhtjeh.

BARKOEH

1. Man gellie politihkerh jijtsh sæjroeh Facebookesne utnieh? Gieh jeenjemes dæriedæjjah utnieh? Mij lea dej Facebookprofijli sisnie?
2. Digkede mejtie dijijeh vienhtede nedtesijjeh goh Facebook, MySpace, YouTube jeh Twitter maehtieh vihkeles æerieh sjædtedh veeljijidie.
3. Viertesth nedtesæjrojde golme politihkels krirride. Stoerre joekehtse gååvnese guktie dah krirrieh jijtjemse æehpiedehtieh? Dah krirrieh saernieh jeh preessebievnesh æehpiedehtieh? Dah krirrieh guvvieh jeh jeatjah illustrasjovnh joekehts-laakan nuhtjeh? Maam datne tuhtjeh dej krirrieh bijre gosse datne dej nedtesæjroeh vuartesjh?





Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guhtie krirrien åvtehken
nomme?

.....
.....
.....

Gieh leah tjirkijinie krirreste dov
fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse
båetieh?

.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov
fylhkeste?

.....
.....
.....

Mah åejvieaamhtesh krirrie
åtna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....

Guhte krirrien
åejvieaamhtesijstie
vihkelommes dutnjien?

.....
.....
.....





Mielemøøleg

Veeljemeræjhtojne dah meedijah leah dieves mielemøølege-illedahkijste. Sâemies veanhta daate fer gâhkese jâhteme.

Fierhten asken abpe jaepien âepiedahta luhkie ovnessie politihkeles baromeeterh (mielemøølege-illedahkh) ovnessie nõrjen meedijinie. Veeljemen âvtelen sagki jienebh.

Dah mielemøøleg maehetie demokratijem nænnoestidh dan âvteste dah dejtie politihkeridie aktem goerkesem vedtieh maam siejhme almetjh vienhtieh. Dah aaj ânnetji vuesiehtieh guktie veeljemeilledahke sæjhta sjidtedh, jih jijnjesh tuhtjeh gieltegs âadtjodh daejredh krirriej aerviedamme dâeriedimmiem meedijagaptjemen tjirrh.

GAERTJIEDIMMIEH

Muvth laantine laakh gââvnesieh mah gaertjiedieh dejtie mielemøølege-illedahkide byøgkeles darjodh riekte veeljemen âvtelen, jih jijnjesh Nøørjesne vienhtieh dejtie mielemøølegidie fer jijnjem nuhtjie.

Jijnjh fâantoeh dan eajparostose. Sâemies jeahteme dah jijnjh mielemøøleg darjoeh guktie dîhte veeljemeræjhtoe lea goh akte gahtjeme vitnijigujmie jih teehpijigujmie veeljemen raajan. Akte vaahra gââvnese meedijah dejtie mielemøølege-illedahkide bâajhtode toelhkestieh edtjeh gieltegs saernieh darjodh, jih dah politihkeles aamhtesh unnebe voerkelimmiem âadtjoeh enn dah byøreme âadtjodh.

Sâemies veanhta aaj ov-dæjpeles jis doh veeljijh taktihkeles tjaatsestieh dej mielemøølegi mietie, sijjeste dejtie krirride tjaatsestidh mejtie ojhte dâarjelieh.

IJ SEAMMA GOH VEELJEME

Gosse mielemøølege-illedahkh lâhka jallh gâvla lea – goh jijnjh politihkerh mâjhtjehtieh – vihkeles mujhtedh mielemøøleg ih leah seamma goh veeljeme. Ihke dah joekehts mielemøølege-instituht joekehts vuekieh nuhtjeh, lea daamtaj stoerre joekehts illedahki gaskem. (MandagMorgen tsiengelen 19. b. 2009).

Dah bâajhtoe gaaltijh maehetieh jijnjh ârrodh. Jis dah mah leah meatan orreme mielemøøleginie eah leah veeljesovveme staaranlaakan, dîhte illedahke bâajhtode sjædta. Vihkeles gaavnehtidh mah gyhtjelassh gihtjesovveme: smaave jorkestimmieh aktene gyhtjellassestie maahta dam ârrodh mij vaestiedasside joekede.

Gaajhkine mielemøøleginie sæjhta fiejliemaarginh ârrodh, dîhte lea jearohks magkeres vuekiem nuhtjeme. Jijnjh meedijah stoerre vuesiehtimmieh darjoeh guktie dah krirriej âvtese jallh minngese vaedtsieh mielemøøleginie – jalhts dah jorkestimmieh leah fiejliemaargini sisnjeli! Dagkeres vuesiehtimmieh almetjiedie mulliehtieh sijjeste bievnieh.

Goh meedijanutnije vihkeles iktegisth laejhtehts ârrodh guktie doh goerehtimmieh leah dorjesovveme.

BARCOEH

1. Viertesth mielemøøleg golme plaerijste seamma vâhkoen. Man gellie almetjh leah dejtie gyhtjelasside vaestiedamme? Man stoerre fiejliemaargine? Stoerre joekehts illedahki gaskem?
2. Veeljemen mænngan: Viertesth dejtie minngemes mielemøølegidie aktene plaeresne veeljemeilledahkine. Stoerre joekehtsh?
3. Sâemies laantine lea luhpehts mielemøølege-illedahkh saarnodh riekte veeljemen âvtelen. Digkedh mejtie byøroe naemhtie ârrodh Nøørjesne aaj.



Tell:

E-påste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guktie krirrien åvtehken nomme?

.....
.....
.....

Gieh Leah tjirkijinie krirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse bæetieh?

.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov fylhkeste?

.....
.....
.....

Mah åejvieaamhtesh krirrie åtna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....

Guhte krirrien åejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnjien?

.....
.....
.....



Veeljemeøørnege

Jis edtjh veeljemisnie tjaatsestidh, tjoerh 18 jaepieh illeme veeljemejaepien, jïh nøørjen staateårrojinie årrodh.

Gaajhkesh mah edtjeh tjaatsestidh tjuerieh aaj almetjelåhkosne tjaalasovveme årrodh veeljemebiejjien. Ålmetjelåhkoe lea akte læstoe dej almetjigujmie aktene tjeltesne mah tjaatsestimmiereaktam utnieh.

GIESE MAAHTA TJAATSESTIDH?

Gaajhkesh mah tjaatsestimmiereaktam utnieh maehetieh stoerredigkietjirkijinie veeljesovvedh. Naan dåehkieh ij gåaredeh veeljedh, gaskem jeatjebem dejtie mah departementine jïh ålkoerijhkedienesjisme berkieh, jïh doh døøpmijh Jillereaktesne.

Dihthe veeljeme lea naemhtie; tjoerh jïjtje båtedh akten veeljemegåatan veeljemebiejjien, jallh åvtelhbodti tjaatsestidh. Dah tjelth dam åvtelhbodti tjaatsestimmiem øørnieh.

GÅAREDE ÅVTELHBODTI TJAATSESTIDH

Veeljijh mah dam sijhtieh, maehetieh åvtelhbodti tjaatsestidh mietsken 10. biejjien raejeste dan minngemes bearjadahken raajan veeljemebiejjien åvtelen. Veeljijh mah leah ålkoelaantesne, jallh Svalbardesne jallh Jan Mayenisnie, maehetieh åvtelhbodti tjaatsestidh snjaltjen 1. b. raejeste dan mubpie minngemes bearjadahken raajan, veeljemebiejjien åvtelen. (Sysseålma Svalbardesne nuepiem åtna dam åvtelhbodti tjaatsestimmiem aarebi orrijidh).

MAAHTA TJAATSESTIMMIEREAKTAM DASSEDH?

Jaavoe, jalhts joekoen sveekes daate heannede. Muvhth bysvehke dahkoeh – vuesiehtimmien gaavhtan meadtoeh staaten jïjtjeråårehkevoeten jïh jearsoesvoeten vøøste jïh mijjen staaten laaki vøøste – maehetieh darjodh guktie tjaatsestimmiereaktam dassa aktem boelhkem.

'FORHOLDS'LÅHKOE'VEELJEME

Nøørjesne utnebe 'forholds'låhkoe-veeljeme. Dihthe sæjhta jiehtedh dah krirrieh aktem tjirkijelåhkoem åadtjoeh mestie man gellie veeljijh fiereguhte krirrie åtna.

Laante lea juakeme 19 veeljemegievline mah fylhkenraastide dåeriedieh. Dihthe almetjelåhkoe fiereguhtene fylhkesne lea dihte vårome gosse dejtie stoerredigkiesijjide (maandath) joekede. Edtja tjirkijh tirkedh dejstie fylhkijste gusnie vaenie almetjh årroeh, nuhtjie aktem ryøknemevuekiem mij aktene dam almetjelåhkoem arealine. Tjåanghkan veeljesuvvieh 169 stoerredigkietjirkijh.

JAABNADIMMIEMAANDATH

Dihthe veeljemeøørnege maahta aktem "båajhtoeh" joekedimmiem vedtedh dejstie stoerredigkiesijjiste krirrieh gaskem ihke dihte minngemes veeljemeryøkneme dorjesåvva fiere guhtene fylhkesne. Gosse vuesiehtimmien gaavhtan edtja 4 maandath aktene veeljemegievlesne joekedidh 7 krirride, ij maehetieh maandatejoekedimmiem sjïdtedh. Aaj dihte jïjtjehke ryøknemevuekie dam båajhtoeh joekedimmiem tjirkede, dan åvteste dah stoer krirrieh amma "fer

jïjnjh tjirkijh" åadtjoeh jïh dah smaave "fer vaenie" åadtjoeh tjaatsestimmielåhkoem muhteste. Edtja dam staeriedidh utnebe aktem øørnegem jaabnadimmiemaandatigujmie. Dejtie joekede dejtie krirride mah fer vaenieh tjirkijh åadtjeme tjaatsestimmielåhkoem muhteste abpe laantesne, gosse dejtie voestes 150 sijjide joekedamme. Ållesth 19 jaabnadimmiemaandath (akte fierhtene fylhkesne). Dah krirrieh jaabnadimmiemaandath åadtjoeh dejnie fylhkine gusnie dah lin gietskemes aktem maandatam vitnedh. Dellie Stoerredigkien tjirkijh sjædta vielie goh krirrieh tjaatsestimmielåhkoeh.

GEERELIMMIERAASTE

Die maa ajve dah krirrieh mah geerelimmieaasten bijjelen båtate – 4 prosente tjaatsestimmiem abpe laantesne – mah maehetieh meatan årrodh jaabnadimmiemaandati bijre gæmhpodh. Ij leah naan geerelimmieraaste gosse dejtie dajvemaandatide joekede.

LOHKH VEELJEMELAAKEM:
<http://www.lovdata.no/all/nl200206-2857.html>



Tell:

E-påaste:

Web-sijie:

BARKOEH

Guktie krirrien åvtehen nomme?

.....
.....
.....
.....

Gieh leah tjirkijinie krirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse bætieh?

.....
.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov fylhkeste?

.....
.....
.....
.....

Mah åejvieaamhtesh krirrie åtna daan jaepien veeljemisie?

.....
.....
.....
.....

Guhte krirrien åejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnjien?

.....
.....
.....
.....



(Jeatjah krirrieh)

Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guktie krirrien åvtehenk
nomme?

Gieh leah tjirkijinie krirreste dov
fylhkeste daan boelhken?

Guhte dejstie vihth veeljemasse
båetieh?

Mah kaandidath gaavn dov
fylhkeste?

Mah åejvieaamhtesh krirrie
åtna daan jaepien veeljemisnie?

Guhte krirrien
åejvieaamhtesijstie
vihkelommes dutnijen?

André Oktay Dahl lij sæjjasadtjetjirkijinie boelhken 1997-2001, jìh ihkuve stieres sæjjasadtjetjirkijine jaepien 2001 raejeste 2005 raajan. Dìhte stoerredigkietjirkijinie veeljesovvi 2005. Boelhken 2005-2009 lea lihtseginie orreme justisedåehkesne.



Jielede Stoerredigkesne

André Oktay Dahl (34) Åelkeste tuhtjie dìhte jielede goh stoerredigkietjirkije maahta slæjhtoes årrodh. Bene tuhtjie satne lea aavrehke.

–Mij lea bøøremes jìh vierremes stoerredigkietjirkijinie årrodh?

–Bøøremes manne nuepiem åtnam jìjnìh ovnessie almetjìh råakedh. Dìhte vierremes, im manne raeffiem åadtjoeh sjìere aamhtesi bìjre ussedalledh, goh manne bøøremes sijhtem. Aktene biejesne dan jìjnìh fijnemh, ij goh unnemes gaajhkijste meedijijstie mah sijhtieh varki vaestiedassh utnedh. Bene im edtjìh misse klååkedh, ihke Stoerredigkie lea dìhte bøøremes sijjiem årrodh jis sæjhta meatan årrodh siebriedahkeevtiedimmiem tsevtsehtidh.

–Guktie lij voestes aejkien stoerredigkiesavkesne håaledh?

–Dìhte lij joekoen sjìere, jìh manne gujht tjoerem jiehtedh mov rudtje gelmi gosse manne ussedim gaajhkide dejtie stoerre staateåvtehkide mah lin tjåådtjeme seamma sijjesne. Im riktì mujhtieh man bìjre soptsestim, jìh ij leah badth dam bøøremes håalemem manne dorjeme, bene im gåessie dam domtesem åajaldehth.

–Guktie akte aarkebiejje vååjnoe dutnijen – misse datne tijjem provhkh akten siejhme biejjien barkosne?

– Ij leah naan "siejhme" biejjie, jìh ij naan biejjie sjædta guktie soejkesjamme. Dan biejjien manne ussedamme dam stoerre håajjem tjaatsegijstie lohkedh, dellie dah meedijah govlehtuvvieh, jìh manne nuhtjem mahte abpe biejjiem tjelkestidh jìh digkiedidh ovnessie meedijinie. Ibie mijjieh vihties barkoetijjem utnieh dan åvteste mijjieh libie veeljeme, ibie seehteme. Govloe gujht "dæjpeles" bene dìhte gujht dorje manne badth barkem medtie 12 tæjmoeh biejege.

– Jiene jienebh e-påastem mijjese seedtieh gaajhki bìjre elmien jìh eatnemem gaskem, jìh jìjnìh tijjìh vaasa dejtie vaestiedidh, dan åvteste ibie mijjieh aktem stoerre viehkieabparatem utnieh, guktie naaken veanhta. Håalemh voenges krirride, siebride jìh jeatjabidie leah daamtaj tæjmoesoekjesjisnie iehkeden, jis ij leah råårestalleh jìh øørnedimmieh gusnie almetjìh tuhtjìeh mijjìeh tjoerebe årrodh.

–Kråavvedh veeljemeræjhtose?

– Dovne jaavoe jìh ijje. Ij leah joekoen luste aktene veeljemeræjhtosne årrodh jis mijjìeh libie triegkenassesne, jìh doh galluph våålese tjuevtjedieh, jìh vååjnoe goh gaajhke fiejlie sjædta, saht guktie mijjìeh darjoe. Seammalaakan libie joekoen aavrehke mah veasoeminie aktene raeffies laantesne gusnie baakoeh provhkebe jìh ij vaeknie sinsitnien vøøste. Fealadidh almetjìh råakedh mah viehkien mietie gihtjìeh maam-akt sov tsiehkine darjodh, jìh nuepiem utnedh viehkiehtidh, lea gujht naa hijven damtedh.



(Jeatjah krirrieh)

Tell:

E-påaste:

Web-sijjie:

BARKOEH

Guktie krirrien ávtehen nomme?

.....
.....
.....
.....

Gieh Leah tjirkijie krirreste dov fylhkeste daan boelhken?

.....
.....
.....
.....

Guhte dejstie vihth veeljemasse báetieh?

.....
.....
.....
.....

Mah kaandidath gaavnh dov fylhkeste?

.....
.....
.....
.....

Mah áejvieaamhtesh krirrie átna daan jaepien veeljemisnie?

.....
.....
.....
.....

Guhte krirrien áejvieaamhtesijstie vihkelommes dutnjen?

Saemiedigkie

Saemiedigkieveeljeme øørnesávva goh akte riekte veeljeme fierhten njealjedden jaepien seamma tijjen gosse stoerredigkieveeljeme.

Maadthlaaken § 110 tjáádtje: «Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv».

TSEEGKEME JAEPIEN 1989

Saemiedigkie tseegkesovvi jaepien 1989 goh akte áálmegeveeljeme, nasjovnale parlamente saemide Nøørjesne. Saemiedigkie maahta gietedidh jñh digkiedidh fierhtem aamhtesem maam parlamente jñjtje vuajna lea vihkeles saemide Nøørjesne. Muvhth suerkine saemieh aaj sáemies jñjtjemoenemem áádtjeme, vuiesiehtimmien gaavhtan gyhtjelassine mah leah gielen, kultuvren, jielemen jñh øøhphehtimmien bijre.

Saemiedigkie 43 tjirkijh átna boelhken 2005-2009. Veeljemen mænngan dihte láhkoe sjáedta 39, jñh dejtie edtja tjñjtje veeljemegievlijste veeljedh. Dah støøremes krirrieh leah Nøørjen Saemiej Rijkhesiebrie (NSR) jñh Barkoekrirrie (Bk)

SAEMIELÁHKOE

Jis edtja saemiedigkieveeljemisnie tjaatsestidh, tjuara bijjelen 18 jaepieh árrोध, jallh 18 jaepieh illedh veeljemejaepien. Aaj tjuara tjaalasovveme árrोध aktene veeljemeláhkosne man nomme saemieláhkoe.

Jis edtja maehtedh tjaalasovvedh tjuara bæjhkoehtidh:

..satne jñjtjemse saemine váájnoe

..saemien goh hiejmegiëlem átna, jallh vaenemes akte eehtegijstie, aahka gon aajjah jallh maadteraahka gon maadteraajjah utnieh jallh átneme saemien goh hiejmegiële, jallh lea maana aktede mij joe lea saemieláhkosne tjaalasovveme.

LOHKH VIELIE SAEMIEDIGKIEN BÏJRE:

www.samediggi.no

www.diggi.no





Klaasseveeljeme

Tjirrehtidie voenges veeljemem dan eensilaakan goh gäärede, tjaatsestimietjiejtelinie, almetjelähkojne, tjaatsestimieleahpajugmie jñ veeljemeræjhtoetjaalegijugmie

BARKOE:

Åehpiedehtieh illedahkem veeljemistie klaassesne:

- Darjoeh aktem tabellem dej joekehts politihkeles krirriejgugmie mah veeljemasse bøøtin, jñ aktem vuesiehtimmiem guktie dah tjaatsestimieh juakasovvin
- Darjoeh aktem joekedimmiem prosentine klaassen illedahkeste
- Viertesth jeatjah klaassigugmie skuvlesne jñ stoerredigkieveeljemem illedahkine gosse dah illedahk bääteme

DIEVHTIEH ILLEDAHKEGOEREM


- Mij krirride/mah krirrieh hijven veeljemem darjoeji/ abpe laantesne?
- Mah aamhtesh datne vienth illedahkem dorjeme?
- Mah krirrieh edtjeh reerenassem øørnedh?
- Gie staatemisterinie sjædta?

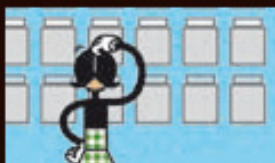
GIEHTJH ILLEDAHKIDE DOV FYLHKESE.

- Mah almetjh jñ krirrieh Stoerredægkan bäätieh dov fylhkeste?

Naemhtie datne tjaatsesth

VEELJEMEILLEDAAKH

		Tjirkijh		Dov fylhke	
Krirrie		2005	2009	2005	2009
Bk		61			
FrK		38			
Å		23			
KrÅ		11			
GK		11			
SG		15			
G		10			



1 Vaeltieh tjaatsestimieleahpam dan krærran misse datne sijhth tjaatsesth



2 Datne maahtah kaandidati øørnegem jeatjahtehtedh, jallh mïerhkh biejedh dej nommi lihke datne sijhth laahpehtidh



3 Mårhtjoeh tjaatsestimieleahpam naemhtie guktie ij guhte maahta vœjnedh misse datne tjaatsestamme



4 Vaedtsieh veeljemebarkijasse mij steempelem beaja tjaatsestimieleahpese.



5 Biejh jÿtje dam steempeldamme tjaatsestimieleahpam geegken sijse

